
Emmanuel Waegemans, Jurgen De Pillecyn & Etienne Van Neygen (red.), *Filip De Pillecyn Studies V*, Hamme, Filip De Pillecyncomité, 2009, 184 pp., ill., ISBN 9789080985056 | Binnen vijf jaar – het eerste deel verscheen in 2005 – ook vijf jaarboeken het licht geven, is niet elk literair genootschap gegeven. Het De Pillecyncomité is daar wel in geslaagd en wat echt telt, het zijn vijf delen met een rijke en gevarieerde inhoud over het leven en werken van een vóór 2005 bijna vergeten schrijver. In het vijfde deel staat vooral het literaire werk van De Pillecyn centraal. Gaston Durnez schrijft over zijn ontmoetingen met De Pillecyn en refereert daarbij aan een opmerking van De Pillecyns frontmakker en medestrijder Hendrik Borginon, die niet alleen wijst op de nauwe band tussen deze kameraden, maar in die nauwe band ook een verklaring zoekt voor het elkaar trouw blijven ook als er in politicis onbegrijpelijke keuzes gemaakt worden. Durnez citeert daarbij ook Anton Van Wilderode, die erop wijst dat vrijwel alle mannen die in De Pillecyns boeken figureren soldaat zijn, “*mannen in conflict met hun omgeving en de maatschappij, zinnebeelden van onmachtig verzet die hun toevlucht zoeken in ‘de bittere en schone onmogelijkheden’ die zij eens hebben gedroomd*”.

Hugo De Looze onderzoekt in zijn bijdrage of De Pillecyn voor de achtergrond in zijn roman *Mensen achter de Dijk* nu wel of niet refereert

aan de watersnood van 1906. Hij toont met een reeks gegevens aan dat dit wel het geval is. Kris Humbeek stelt tegen over elkaar de romans *Houtekiet* van Gerard Walschap en De Pillecyns *De soldaat Johan*. Beide romans verschenen in 1939 en beide romans hebben een maatschappijkritische toonzetting en verwijzen naar een betere samenleving. Bij *De soldaat Johan* staat het 'boer en soldaat'-zijn centraal en is er sprake van een 'volkse' revolutie en kan men er een verwijzing naar het nationaalsocialistische staatsmodel in zien. *Houtekiet* is een meer anarchistisch pleidooi om tot een open, moderne en tolerante samenleving te komen. Aan het einde van de roman klimt de hoofdfiguur Jan Houtekiet in de toren en tuurt uit het venster over zijn nederzetting Deps en: "*Een grote wijde vrede breidt zich uit in het gemoed*". Hier ontbreekt toch de militante toon en het past ook meer in Walschaps pacifistische opvattingen, die overigens een zekere strijdbaarheid niet uitsloten. Elke Brems schrijft over de Franse vertaling in de Tweede Wereldoorlog door Paul De Man van *De soldaat Johan*. Het is een poging om onder Duitse supervisie uiteraard Vlaanderen en Wallonië te verzoenen en een meer belgicistische attitude te creëren. Tegelijk laat zij zien hoe de vertaling voor dit doel is aangepast. Zij is minder episch, minder emotioneel in woordkeuze. Dat taal en cultuur een eenheid zijn, zoals De Pillecyn juist beklemtoonde, werd in de vertaling afgezwakt. De opzet was nu intracultureel en niet intercultureel te leven in het nieuwe België.

Het thema vertaling is ook aan de orde in de bijdrage van Christine Hermann. Met een keur aan voorbeelden laat zij zien dat de vertaling van *De soldaat Johan* in het Duits in 1941 werd aangepast aan het nationaalsocialistische taalgebruik.

Romain Vanlandschoot gaat in op conflicten tussen Walschap en De Pillecyn in de late jaren twintig en begin jaren dertig. De ruzies berusten voor een deel op een elkaar niet kun-

nen of willen verstaan. Tragisch is echter dat beide schrijvers steeds meer alleen komen te staan met hun pacifistische idealen, omdat het Vlaams-nationalisme de 'nooit meer oorlog' gedachte, mede ontstaan aan het IJzerfront, meer en meer afwijst.

M. De Smedt analyseert de reeks publicaties van De Pillecyn over persoon en werk van Stijn Streuvels.

De *Studies* sluiten af met een ongepubliceerde bijdrage van De Pillecyn voor de rubriek *Ongeloof en Geloofsafval* in *De Vlaamse Linie*. Etienne Van Neygen leidt deze bijdrage *Neen Vlaanderen is geen gelovig land meer. Het is failliet* in. Het is duidelijk dat De Pillecyn worstelt met de houding van de kerk tegenover de repressie. Hij vindt dat de kerk en haar dienaren hun plichten verzuimen, een enkele uitzondering daargelaten. Formeel nam de aartsbisschop Van Roey wel afstand van de vele en harde arrestaties en de repressie, maar zoals uit archiefonderzoek blijkt, bleven vele, zo niet de meeste, verzoeken om hulp en steun onbeantwoord. Dat De Pillecyn zijn geloof liet varen, is niet juist, wel nam hij een kritische en onafhankelijke houding aan.

Ten slotte zijn er de redes van Dirk De Geest bij de presentatie van De Pillecyns bundel oorlogspoëzie *Onder den hiel* en de rede van Herman Van Goethem bij de presentatie van het vierde deel van de *Studies*.

[Pieter van Hees]